

. Σ Η Μ Α

Ο.- - Ἀπὸ τὴν Ποντιακὴ λαογραφία - Ἡ ἀντίληψη τοῦ Ποντιακοῦ λαοῦ γιὰ τὴν προΐνα.- Τὴν ἐμπομπὴ αὐτὴ γράφει ὁ Στάθης Εὐσταθιάδης.

Μουσικὴ ἐπιμέλεια Ἡρ.Κοινοζίδης, στή λύρα ὁ Γιωργούλης.

. τό σῆμα σβῆνει

Ἀγαπητοὶ ἀκροαταί, στήν ἐποχὴ μας ἡ προΐνα ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς μας ζωῆς. Γιά πολλά κορίτσια ἡ προΐνα ἀποτελεῖ ἓνα φλέγον πρόβλημα, γιατί χωρὶς προΐνα ἡ ἀποκατάστασή τους εἶναι προβληματική. Στήν ἐμπομπή μας δέν πρόκειται νά ἐξετάσωμε τὸν θεσμό τῆς προινός ἀπὸ ἀπόψεως ὀρθοῦ δικαίου καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς θεμελιώσεως τοῦ θεσμοῦ τούτου. Θά ποῦμε λίγα λόγια γιὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ Ποντιακοῦ λαοῦ γύρω ἀπὸ τό θέμα.

. Λ Υ Ρ Α

Ο.- Κάθε θεσμός εἶτε ἀνήκει στὸ γραπτὸ δίκαιο εἶτε στὸ ἄγραφο ἐθιμικό, ἔχει ἱστορία. Ἐνας γέροντας ἐτῶν 77, ὁ Γεώργιος Δαμιανίδης - Τ' Ἀπόστολ' ὁ Γερῖνας - ἀπὸ τὴν Κοιμινιᾷ Κιλικίς μᾶς ἔδωσε ἀφορμὴ γιὰ τὴν διὰ πλίστωση τῆς ἀντιλήψεως τοῦ Ποντιακοῦ λαοῦ γύρω ἀπὸ τὴν προΐνα. Ὁ γέροντας αὐτός συνέταξε διάφορα Ποντιακά τραγούδια, ὅπου ὁ στίχος δεκαπεντασύλλαβος καὶ τό μέτρο λαμβινό. Συνέταξε λοιπόν μέ τὴ νοοτροπία τῆς Δημοτικῆς Ποιήσεως. Ὁ ποιητὴς τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ εἶναι βέβαια ἀνώνυμος, μὰ στήν περίπτωσή μας ἀποκαλύφθηκε, ἔγινε ἐπώνυμος.

Ὁ Γεώργιος Δαμιανίδης στοὺς στίχους του, ἀφοῦ περιγράφει τὴν ψυχικὴ ἀγωνία τῶν κοριτσιῶν γιὰ τὴν ἀποκατάστασή τους ἐξ αἰτίας τῆς προΐνας, λέγει:

Τ' ἀτωρισνά τὰ παῖδια ζητοῦνε καὶ παράδες,
ἀτὰ πᾶ πῶς ἐγέντανε σὸν κόσμον μασαράδες.

Μασααραλίνια πράματα, νά ζητᾷς χρήματα ἀπὸ τὴν κόρη πού ἀγαπᾷς... πού δῆθεν ἀγαπᾷς, γιὰ νά τὴν παντρευτῆς. Αὐτό εἶναι ἀντίθετο μέ τὴν ἀνδρειοσύνη, μέ τὴν ἀξιοπρέπεια. Ἰσα-ἴσα, τό παλλημάρει πού πρόκειται νά παντρευτῇ, πρέπει νά δείξῃ μεγαλοφυχία καὶ ἀνωτερότητα ἀπέναντι στοὺς γονεῖς τοῦ κοριτσιοῦ πού θά πάρῃ. Καὶ αὐτό ἀκριβῶς γινόταν στὸν Πόντο, στήν περιοχὴ Κάρς ἀπ' ὅπου κατὰγεται ὁ πληροφοριοδότης μας. Ὁ γαμπρός γιὰ νά πάρῃ τὴ νύφη πρέπει νά πληρώσῃ στοὺς γονεῖς τῆς χρήματα. Πρέπει νά καταβάλλῃ ὁ γαμπρός σύμφωνα μέ τὰ " γανόνια ", " γανόλια " ἢ " κανόνια ", ~~νά δώσει~~ χρήματα. Αὐτό ἦταν μιὰ παλιὰ συνήθεια. Ὁ ὅρος " κανόνια " ὑποδηλώνει μᾶλλον κανόνες, δηλαδή κανόνες δικαίου, ἄγραφοι, ἐθιμικοί. Ἀλλὰ πόσο παλιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ συνήθεια;

. ΛΥΡΑ- ὑπόκιρση

Από τὰ πολύ παλιά χρόνια, ὁ γαμπρός γιὰ νά πάρῃ τὴ νύφη, ὑπῆρχε ἡ συνήθεια, νά ἀποζημιώσῃ τοὺς γονεῖς τῆς. Ἡ αἰτιολογία ἦταν, ὅτι ἀφοῦ τοὺς ἔπαιρνε τὴν κόρη καὶ τοὺς στρουῖσε ἀπὸ τὴν ἐργασία τῆς στίς διάφορες δουλειές, τόσο μέσα στὸ σπίτι, ὅσο καὶ στὰ χωράφια, δίκαιο ἦταν νά τοὺς ἀποζημιώσῃ. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει πολλὰ τέτοια παραδείγματα. Αὐτὰ ποὺ κατέβαλλε ὁ γαμπρός, ὠνομάζοντο " ἔδνα ", ἔδνα καὶ ἦταν συνήθως διάφορα ζῶα.

... ΛΥΡΑ - σταματᾷ ...

Ο.-

Στόν Πόντο, στὰ τελευταῖα χρόνια, τὸ πανάρχαιο ἔθιμο τῶν ἔδνων, τὰ " γανόνια ", ἐφαρμοζόταν βέβαια, ἀλλὰ κατήντησε μᾶλλον μιά τυπικὴ συνήθεια, διότι τὸ καταβαλλόμενο χρηματικὸ ποσὸ ἦτο κατὰ κανόνα μικρό. Βέβαια δέν ἔλλειπαν καὶ οἱ γεν^{νη}δόωροι γαμπροί, οἱ ὁποῖοι ἀκριβοπλήρωναν τὴ νύφη. Στὴν περιοχὴ Κάρς ἕνας γαμπρός ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀλήσοφι πλήρωσε στοὺς γονεῖς τῆς νύφης ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀζάτ 500 ρούβλια ὡς " γανόνια ". Τὴν ἀκριβοπληρωμένη αὐτὴ νύφη τὴν ὠνόμασαν ἔτσι πεντακοσιῶ.

Βέβαια ἡ ἄμιλλα ἀνάμεσα στοὺς γαμπροὺς γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπῆρχε, ἀλλὰ καθε γαμπρός ἐπλήρωνε σύμφωνα μὲ τίς οἰκονομικὲς του δυνατότητες. Σημειώνουμε λοιπόν, ὅτι στόν Πόντο διατηρήθηκε τὸ πανάρχαιο ἔθιμο, ποὺ τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Ὅμηρος, νά πληρώνουν οἱ γαμπροὶ στοὺς γονεῖς τῆς νύφης ἔδνα, " γανόνια ", γιὰ νά πάρουν τὴν κόρη ποὺ θά γίνῃ σύζυγός τους.

Ἀλλὰ ἡ προῖνα εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Προσφέρει ἡ νύφη ὠριμένη περιουσία, ποὺ θά τὴν διαχειρίσθῃ ὁ ἄντρας τῆς γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν βαρῶν τοῦ γάμου. Ὁ πατέρας εἶναι ἀπὸ τὸ νόμο ὑποχρεωμένος νά δώσῃ προῖνα στὴν κόρη του. Ἄν δέν τὸ κάνει, ἡ κόρη ἔχει δικαίωμα ἀγωγῆς ἐναντίον του, δηλαδή μπορεῖ νά πάρῃ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς προῖνα δικαστικῶς. Ἀκριβῶς ὑποχρέωση τέτοιας μορφῆς στόν Πόντο δέν ὑπῆρχε. Ὁ καθε πατέρας εἶχε ἀπλῶς ἠθικὴ ὑποχρέωση, ὅχι νομική, νά βοηθήσῃ τὴν κόρη του μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ γάμου τῆς. Ἀλλὰ αὐτὸ ἦταν μιά ἐνίσχυση κατὰ συνείδησιν καὶ ἀφοροῦσε τὰς ἠθικὰς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς γονεῖς καὶ στὴν κόρη καὶ καμμιά σχέση δέν εἶχε μὲ τὸν γαμπρό.

Τὸ ὅτι ἡ προῖνα στόν Πόντο δέν ἀποτελοῦσε θεσμό νομικό, ἀλλὰ μιά ἀπλὴ συνήθεια, ὅπου ἀπὸ ἠθικὴ ὑποχρέωση καὶ σύμφωνα μὲ τίς περιστάσεις οἱ γονεῖς τοῦ κοριτσιοῦ ἐτοίμαζαν τὴν προῖνα ἀποτελούμενη κυρίως ἀπὸ ρουχισμό καὶ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, ἀποδεικνύεται αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ποντιακὴ Μοῦσα δέν ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα τῆς προῖνας σοβαρῶς, παρά μόνο σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις, ὅπου μὲ σιωπηλὰ μᾶλλον δίστιχα ἡ κόρη ἀπειλεῖ τὴ μάνα τῆς, ὅτι πρέπει νά τῆς κάνει προῖνα, γιὰτὶ ἄλλιῶς θά παντρευτῇ τὸ νέο, ποὺ τοὺς εἶναι ἀντιπαθητικός. Ἀντίθετα στὰ ντόπια Ἑλλαδικὰ δημοτικὰ τραγούδια μνημονεύεται ἡ προῖνα συχνά, ἀποτελεῖ θέμα, μὲ τὸ ὁποῖο ἀσχολήθηκε ἡ Δι-

μοτινή Ποίηση ἐδῶ στήν Ἑλλάδα ἀρκετά,

Ἄλλὰ ἄς ξαναγυρίσωμε, στὸν σεβάσμιο γέροντα Γεώργιο Δαμιανίδη ἀπὸ τὴν Κόκκινια Κιλκίς. Ἀνάγλυφη μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν ἀντίληψη τοῦ Ποντιακοῦ λαοῦ γιὰ τὴν προΐνια. Ὅσοι ζητοῦν προΐνια καὶ τὴν θέτουν ὡς ὄρον, γιὰ νὰ πάρουν τὴ νύφη, εἶναι μασκαράδες, ὅπως μᾶς εἶπε στὸ δίστιχο, ποὺ σᾶς μεταδώσαμε προηγουμένως. Ἀκοῦστε τώρα τὸ πῶς καυτηριάζει τὴν νοσηρότητα τοῦ κοινῶνικοῦ αὐτοῦ φαινομένου καὶ τὸ πῶς προσδιορίζει, ἢ λαϊκὴ ἀντίληψη τὴν πηγὴ τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς.

Καὶ τὴν προΐνιαν ποῖος ζητοῦν, εἶναι τῇ διαβολῶν,
ἐγάπην καὶ ἐμόνοϊαν ἄς σ' ὅλεν τὸ καλλίον.

... ΛΥΡ - ΤΡΑΓ ...

Ἀγαπητέ μᾶς φίλε, Παῦλε Φωτιάδη, ἀπὸ τὴν Ποντο-Ἡράκλεια Κιλκίς, λυπούμεθα πού δέν μπορούμε νὰ μεταδώσωμε τὸ ἀντέκδοτό σου, ποὺ μιλάει γιὰ παπᾶ καὶ γιὰ δεσπότη. Θά περιμένουμε νὰ μᾶς στείλῃς τραγούδια καὶ ἄλλὰ ἀνέκδοτα. Σέ εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σου λόγια.

Σέ σᾶς Παρθενοπούλου Μαρία ἀπὸ τὴν Παναγίτσα-Ἐδέσσης καὶ Γιωργούλῃ Κουσιδῇ, ἀξέχαστέ μᾶς φίλε, θά ἀπαντήσωμε τὸ ἐρχόμενο Σάββατο, στίς 6 ἡ ὥρᾳ καὶ θά παρουσιάσωμε τὰ ὅμορφα τραγούδια ποὺ μᾶς στείλατε.

... ΛΥΡ - ΤΡΑΓ ... (διάφοροι ἀκοποὶ καὶ τραγούδια).

Ὁ Ποντιακὸς Θίασος Θεσ/νίκης δίδει στίχοις 19 Μαΐου στὸ Στρατιωτικὸ θέατρο Θεσ/νίκης ἐκ νέου τὸ καινούργιο ἔργον τοῦ Στάθη Εὐσταθιάδη " Φανερωμένον ὄρομαν " κατὰ σκηνοθεσίαν κλπ.

... Σ Η Μ Α ...

Μετεδόθη ἡ ἐμπομπή μας - Ἀπὸ τὴν Ποντιακὴ λαογραφία - ποὺ γράφει ὁ Στάθης Εὐσταθιάδης. Μουσικὴ ἐπιμέλεια Ἡρ. Κοκοζίδη, δτὴ λύρα ὁ Γιωργούλης.

... τὸ σῆμα σβήνει ...